

Velehrad.

Spisal F. Fr. Stelè.

„Ejhle, svatý Velehrad už záfi,
nejvzácnější perla otčiny,
s milostnou nás pozdravuje tvář
jako anděl s nebe výšiny,
vizte, jak nám věže jeho klynou,
slyšte zvuky, ježto odtud plynou,
Cyrill, Method ve svém ve kraj
s radostným nás srdcem vítají.“

(Romarska pesem.)

Kolikorkrat sem se vozil s severno železnico skozi Ogrsko Gradišče, mi je vselej burno zaplalo srce, pogled je silil vun proti severu in iskal po rodovitnih valovih zemlje moravske, če ne zagleda kje s slik davno že znanega velikega svetišča velehrajskega. Objel je sicer z veliko ljubeznijo vasi v bližini zaželjenega kraja, ali Velehrad sam mu je ostal zakrit, — Velehrad se z železnice ne vidi.

„Tam-le za onim valom v prijaznem kotlu stoji; glejte, malo sem na desno od sivih zidin gradu, ki v ozadju štrli v nebo, tam je Velehrad,“ tako mi je razlagal domačin sopotnik, ali jaz ga nisem uzrl, niti oddaleč kot Mozes zaželjeno obljubljenno deželo.

Letos šele se mi je izpolnila davno gojena želja. Drugi velehrajski shod je dal priliko, da sem poletel s cesarskega Dunaja tja gor in celih pet dni užival ta kraj; lahko rečem užival kakor še nikdar na popotovanju, niti v Rimu ne — sem bil pač še premlad takrat. Bil sem kakor vešča, ki se preveč približa luči, ves omoten, in šele sedaj, ko ob prostih urah razbiram te spomine, vidim, kako bogastvo jih je.

Ob 2. uri popoldne smo sedli na voz v Ogrskem Gradišču in oddrdrali skozi Staré Město po prijazni pokrajini, zasejani z žitom in bogato posajeni s sadnim drevjem, čez ne ravno hud klanec, in ko smo dobro prišli na dno kotla, od katerega nas je klanec ločil, smo v mali oddaljenosti zagledali velikanska poslopja z mogočno dvostolpno cerkvijo na sredi, vseskupaj obdano od prijetnega zelenja, v ozadju pa neveliko vas. Zdrdrali smo mimo prastare Cirilke, ki stoji ob cesti, in izstopili na velikem prostoru, od treh strani obdanem s samostanskimi poslopji in cerkvijo. Bili smo na cilju. Več znamenitih osebnosti, ki so se shoda udeležile, je bilo že navzočih, med drugimi ruski prošt Maljcev s svojim tajnikom Gěcknom in P. Palmieri, sicer Italijan po rodu, a najboljši poznavalec ruskih cerkvenih razmer. Tudi oo. asumpcionisti iz Bolgarije in Carigrada so bili že navzoči, med njimi znani P. Jugie.

Oglejmo si sedaj malo nam tako draga svetišča, ki se nahajajo na Velehradu.

* * *

Stopili smo v nenavadno veliko cerkev. Mogočen, harmoničen vtis! Malo cerkvâ sem dosedaj videl, ki bi tako enotno in silno delovale na človeka. Ta vtis je težko popisati. Slog je lep, bogat barok. Sedanja cerkev, taka kakor je, obstoja od l. 1735. Na istem mestu pa se da dokazati cerkev že mnogo, mnogo

V VELEHRAJSKI CERKVI

prej. L. 1903. so začeli na Velehradu pri cerkvi kopati; kopali so skozi več let in odkrili prav zanimive reči. Dobili so temelje romanske bazilike, ki sega nazaj v začetek XIII. stoletja. Kaj je bilo z Velehradom pred XIII. stoletjem, o tem raziskovalci še niso na jasnem. Eni trdijo, da sta stala prestolica Rastislavova in Metodov nadškofijski sedež na istem kraju kot sedanji

Velehrad; drugi ga pa hočejo potisniti za meje moravske dežele, vendar nimajo za to nobenih trdnih dokazov. Dr. Jan Nevěřil, najnovejši raziskovalec stare velehrajske zgodovine, je prepričan, da je stari Velehrad stal približno na istem mestu kot sedanji. Zgodovinarji so si ta prostor omejili tako, da pravijo, da je stal nekje na prostoru, ki obsega sedanji Velehrad in Staré Město pri Ogrskem Gradišču. Šele ko bo ves teritorij arheološko preiskan, si bo mogoče ustvariti kako odločno sodbo. Danes vendar še nimamo proti naziranju, da je Velehrad stal na tem mestu, niti enega trdnega ugovora. Prve izkopsnine so nas privedle že do 1200. Zato moramo v interesu slovanske znanosti želeti, da se čimprej zopet začne kopati. Da so s kopanjem prenehali, je krivo to, ker ni sredstev.

Na novo pot je vprašanje o Velehradu in njegaj legi speljal že omenjeni Nevěřil, ki je prišel na misel, iskati ključa za rešitev velehrajskega vprašanja v ostankih bolgarske kraljeve prestolice v Abobi, ki je bila postavljena pod bolgarskim knezom Omortagom l. 822. Pozneje je bila kot Velehrad popolnoma uničena in šele v zadnjih letih so ostanke preštudirali. Popis je izdal ruski arheološki institut v Carigradu v svojih izveštjih pod naslovom „Materialy dlja bolgarskich drevnostej Aboba — Pliska“. „Čim dalje sem se poglobljaj v študij tega nenavadno zanimivega vprašanja,“ pravi Nevěřil,¹ „tem bolj se je v meni budila zavest, da se v ostankih Abobe kaže slika velikomoravskega Velehrada, kakršno sem si že pred leti napravil na temelju svojih študijev.“

Nevěřil posebno poudarja razleglost starega Velehrada. Bil je to cel sestav utrdob, ki so spadale skupaj in se nahajale po vsej okolici Ogrskega Gradišča, Starega Města in sedanjega Velehrada. Utrdbe so bile stavljene po načinu avarskih „ringov“, a niso bile isto. Od teh utrdob pa so bili obdani gradovi, cerkve itd., med temi tudi sedanji Velehrad.

Nevěřila je to vprašanje tako mikalo, da se je napotil sam na Bolgarsko in si na svoje oči ogledal Abobo. Ta pot ga je le potrdila v njegovem domnevanju. Taka podobnost je pa tudi verjetna, ker so Velikomoravani ravno v onem času (v VIII. in IX. stoletju) imeli različne stike z Bolgari. In pokrajina okoli Starega Města tudi povsem spominja na svet, na katerem so ostanke Abobe. Čisto sposobna je, da bi nosila utrdbe, podobne abobskim.

Tako daleč torej najnovejša raziskavanja. Gotovega še ni nič. A vendar je to pot, po kateri se bo mnogo zanimivega spravilo na dan, in če se že mogoče Velehrada ne bo dobilo na tem mestu, se bo vsaj enkrat z gotovostjo dokazalo, da ga tu ni bilo.

¹ Velehrad IV. Velehrada starobulharské knížecí sídlo v Abobě. Olomuc 1909. Str. 13.

Gotova zgodovina sedanjega Velehrada se začne z l. 1198., ko je mejni grof moravski Vladislav Jindřich ustanovil tu cistercijski samostan. L. 1784. je bil ta samostan razpuščen. Samostanska poslopja je kupil baron Sina, samostanska cerkev pa je postala župna cerkev do l. 1890., ko so tu ustanovili samostan jezuiti, pod katerimi se je začela slava velehrajska od dne do dne bolj širiti. Kakor že omenjeno, so se dobili pod sedanjo cerkvijo ostanki romanske cerkve, ki sega v začetek XIII. stoletja. L. 1681. jo je pokončal ogenj, in takrat je bila postavljena sedanja, baročna cerkev. Pročelje je v glavnem še danes isto. L. 1719. je cerkev zopet veliko trpela po požaru, nakar je dobila sedanjo obliko.

Ne bom popisoval posameznosti — bilo bi jih tudi preveč —, opozoril bom samo na par reči. Vsa apsida je izpolnjena z mogočno baročno arhitekturo. Vozadju je velika oltarna slika — vnebovzetje Marije, delo slikarja eksjezuita Raaba.

Povsem nekaj drugega kot ta mogočna zaoltarna arhitektura je oltarna miza, ki skoro izgine med mogočnimi stebri, ki jo obdajajo. Prav dragoceno moderno delce, dar kardinala Fürstenberga; okrašena je z reliefi iz življenja svetih bratov. Dvojnati stebrički, ki nosijo mizo, kakor tudi gornji deli oltarja so lepo izloženi s pisanim mozaikom.

V prezbiteriju blizu oltarja stoji tudi dragocena slika sv. bratov. Slikal jo je veliki poljski slikar Jan Matejko in jo daroval poljskemu narodu. Poljski narod jo je dal posvetiti v Rimu po sv. očetu in jo daroval Velehradu l. 1885. Pod sliko je napis: „Stowianom“ (Slovanom). Še drugi poljski spomini so v cerkvi. Tu je zastava, ki so jo darovali Poljaki iz Prusije; na eni strani je Marija z Łąk, na drugi sv. Vojteh in prva kitica najstarejše poljske cerkvene pesmi „Bogarodica, dziewica...“ Tretji poljski spomin pa je zastava velikopoljska, na katere eni strani je čenstohovska Mati božja z napisom: „Kraljica poljske krone, prosi za nas“,¹ na drugi strani pa je srebrni poljski oriel z zlato krono, izrezan iz neke tristo let stare vojaške zastave in sem prišit. Oba poljska prapora sta darovana v spomin tisočletnice Metodove smrti.

Kakor stojita v rimski baziliki sv. Pavla pri vstopu v prezbiterij veliki beli marmornati sohi sv. Petra in sv. Pavla, tako sta tu na istem mestu veliki beli marmornati sohi sv. bratov. Obe sta dragoceno delo, čeprav sta samo posnetek soh sv. bratov v praški tinski cerkvi.

Kako velikanska je cerkev (86 m dolga, 23 m široka), boste izprevideli šele, če vam povem, da ima 17 kapelic. Tretja od vhoda po levi strani je

¹ Pri Poljakih zadnji člen lavretanskih litanij.

Velehrad.

Spisal F. Fr. Stelè.

„Ejhle, svatý Velehrad už záfi,
nejvzácnější perla otčiny,
s milostnou nás pozdravuje tvář
jako anděl s nebe výšiny,
vizte, jak nám věže jeho klynou,
slyšte zvuky, ježto odtud plynou,
Cyrill, Method ve svém ve kraj
s radostným nás srdcem vítají.“

(Romarska pesem.)

Kolikorkrat sem se vozil s severno železnico skozi Ogrsko Gradišče, mi je vselej burno zaplalo srce, pogled je silil vun proti severu in iskal po rodovitnih valovih zemlje moravske, če ne zagleda kje s slik davno že znanega velikega svetišča velehrajskega. Objel je sicer z veliko ljubeznijo vasi v bližini zaželjenega kraja, ali Velehrad sam mu je ostal zakrit, — Velehrad se z železnice ne vidi.

„Tam-le za onim valom v prijaznem kotlu stoji; glejte, malo sem na desno od sivih zidin gradu, ki v ozadju štrli v nebo, tam je Velehrad,“ tako mi je razlagal domačin sopotnik, ali jaz ga nisem uzrl, niti oddaleč kot Mozes zaželjeno obljubljenno deželo.

Letos šele se mi je izpolnila davno gojena želja. Drugi velehrajski shod je dal priliko, da sem poletel s cesarskega Dunaja tja gor in celih pet dni užival ta kraj; lahko rečem užival kakor še nikdar na popotovanju, niti v Rimu ne — sem bil pač še premlad takrat. Bil sem kakor vešča, ki se preveč približa luči, ves omoten, in šele sedaj, ko ob prostih urah razbiram te spomine, vidim, kako bogastvo jih je.

Ob 2. uri popoldne smo sedli na voz v Ogrskem Gradišču in oddrdrali skozi Staré Město po prijazni pokrajini, zasejani z žitom in bogato posajeni s sadnim drevjem, čez ne ravno hud klanec, in ko smo dobro prišli na dno kotla, od katerega nas je klanec ločil, smo v mali oddaljenosti zagledali velikanska poslopja z mogočno dvostolpno cerkvijo na sredi, vseskupaj obdano od prijetnega zelenja, v ozadju pa neveliko vas. Zdrdrali smo mimo prastare Cirilke, ki stoji ob cesti, in izstopili na velikem prostoru, od treh strani obdanem s samostanskimi poslopji in cerkvijo. Bili smo na cilju. Več znamenitih osebnosti, ki so se shoda udeležile, je bilo že navzočih, med drugimi ruski prošt Maljcev s svojim tajnikom Gěcknom in P. Palmieri, sicer Italijan po rodu, a najboljši poznavalec ruskih cerkvenih razmer. Tudi oo. asumpcionisti iz Bolgarije in Carigrada so bili že navzoči, med njimi znani P. Jugie.

Oglejmo si sedaj malo nam tako draga svetišča, ki se nahajajo na Velehradu.

* * *

Stopili smo v nenavadno veliko cerkev. Mogočen, harmoničen vtis! Malo cerkvâ sem dosedaj videl, ki bi tako enotno in silno delovale na človeka. Ta vtis je težko popisati. Slog je lep, bogat barok. Sedanja cerkev, taka kakor je, obstoja od l. 1735. Na istem mestu pa se da dokazati cerkev že mnogo, mnogo

V VELEHRAJSKI CERKVI

prej. L. 1903. so začeli na Velehradu pri cerkvi kopati; kopali so skozi več let in odkrili prav zanimive reči. Dobili so temelje romanske bazilike, ki sega nazaj v začetek XIII. stoletja. Kaj je bilo z Velehradom pred XIII. stoletjem, o tem raziskovalci še niso na jasnem. Eni trdijo, da sta stala prestolica Rastislavova in Metodov nadškofijski sedež na istem kraju kot sedanji

Velehrad; drugi ga pa hočejo potisniti za meje moravske dežele, vendar nimajo za to nobenih trdnih dokazov. Dr. Jan Nevěřil, najnovejši raziskovalec stare velehrajske zgodovine, je prepričan, da je stari Velehrad stal približno na istem mestu kot sedanji. Zgodovinarji so si ta prostor omejili tako, da pravijo, da je stal nekje na prostoru, ki obsega sedanji Velehrad in Staré Město pri Ogrskem Gradišču. Šele ko bo ves teritorij arheološko preiskan, si bo mogoče ustvariti kako odločno sodbo. Danes vendar še nimamo proti naziranju, da je Velehrad stal na tem mestu, niti enega trdnega ugovora. Prve izkopsnine so nas privedle že do 1200. Zato moramo v interesu slovanske znanosti želeti, da se čimprej zopet začne kopati. Da so s kopanjem prenehali, je krivo to, ker ni sredstev.

Na novo pot je vprašanje o Velehradu in njegaj legi speljal že omenjeni Nevěřil, ki je prišel na misel, iskati ključa za rešitev velehrajskega vprašanja v ostankih bolgarske kraljeve prestolice v Abobi, ki je bila postavljena pod bolgarskim knezom Omortagom l. 822. Pozneje je bila kot Velehrad popolnoma uničena in šele v zadnjih letih so ostanke preštudirali. Popis je izdal ruski arheološki institut v Carigradu v svojih izveštjih pod naslovom „Materialy dlja bolgarskich drevnostej Aboba — Pliska“. „Čim dalje sem se poglobljal v študij tega nenavadno zanimivega vprašanja,“ pravi Nevěřil,¹ „tem bolj se je v meni budila zavest, da se v ostankih Abobe kaže slika velikomoravskega Velehrada, kakršno sem si že pred leti napravil na temelju svojih študijev.“

Nevěřil posebno poudarja razleglost starega Velehrada. Bil je to cel sestav utrdob, ki so spadale skupaj in se nahajale po vsej okolici Ogrskega Gradišča, Starega Města in sedanjega Velehrada. Utrdbe so bile stavljene po načinu avarskih „ringov“, a niso bile isto. Od teh utrdob pa so bili obdani gradovi, cerkve itd., med temi tudi sedanji Velehrad.

Nevěřila je to vprašanje tako mikalo, da se je napotil sam na Bolgarsko in si na svoje oči ogledal Abobo. Ta pot ga je le potrdila v njegovem domnevanju. Taka podobnost je pa tudi verjetna, ker so Velikomoravani ravno v onem času (v VIII. in IX. stoletju) imeli različne stike z Bolgari. In pokrajina okoli Starega Města tudi povsem spominja na svet, na katerem so ostanke Abobe. Čisto sposobna je, da bi nosila utrdbe, podobne abobskim.

Tako daleč torej najnovejša raziskavanja. Gotovega še ni nič. A vendar je to pot, po kateri se bo mnogo zanimivega spravilo na dan, in če se že mogoče Velehrada ne bo dobilo na tem mestu, se bo vsaj enkrat z gotovostjo dokazalo, da ga tu ni bilo.

¹ Velehrad IV. Velehrada starobulharské knížecí sídlo v Abobě. Olomuc 1909. Str. 13.

Gotova zgodovina sedanjega Velehrada se začinja z l. 1198., ko je mejni grof moravski Vladislav Jindřich ustanovil tu cistercijanski samostan. L. 1784. je bil ta samostan razpuščen. Samostanska poslopja je kupil baron Sina, samostanska cerkev pa je postala župna cerkev do l. 1890., ko so tu ustanovili samostan jezuiti, pod katerimi se je začela slava velehrajska od dne do dne bolj širiti. Kakor že omenjeno, so se dobili pod sedanjo cerkvijo ostanki romanske cerkve, ki sega v začetek XIII. stoletja. L. 1681. jo je pokončal ogenj, in takrat je bila postavljena sedanja, baročna cerkev. Pročelje je v glavnem še danes isto. L. 1719. je cerkev zopet veliko trpela po požaru, nakar je dobila sedanjo obliko.

Ne bom popisoval posameznosti — bilo bi jih tudi preveč —, opozoril bom samo na par reči. Vsa apsida je izpolnjena z mogočno baročno arhitekturo. Vozadju je velika oltarna slika — vnebovzetje Marije, delo slikarja eksjezuita Raaba.

Povsem nekaj drugega kot ta mogočna zaoltarna arhitektura je oltarna miza, ki skoro izgine med mogočnimi stebri, ki jo obdajajo. Prav dragoceno moderno delce, dar kardinala Fürstenberga; okrašena je z reliefi iz življenja svetih bratov. Dvojnati stebrički, ki nosijo mizo, kakor tudi gornji deli oltarja so lepo izloženi s pisanim mozaikom.

V prezbiteriju blizu oltarja stoji tudi dragocena slika sv. bratov. Slikal jo je veliki poljski slikar Jan Matejko in jo daroval poljskemu narodu. Poljski narod jo je dal posvetiti v Rimu po sv. očetu in jo daroval Velehradu l. 1885. Pod sliko je napis: „Stowianom“ (Slovanom). Še drugi poljski spomini so v cerkvi. Tu je zastava, ki so jo darovali Poljaki iz Prusije; na eni strani je Marija z Łąk, na drugi sv. Vojteh in prva kitica najstarejše poljske cerkvene pesmi „Bogarodica, dziewica...“ Tretji poljski spomin pa je zastava velikopoljska, na katere eni strani je čenstohovska Mati božja z napisom: „Kraljica poljske krone, prosi za nas“,¹ na drugi strani pa je srebrni poljski oriel z zlato krono, izrezan iz neke tristo let stare vojaške zastave in sem prišit. Oba poljska prapora sta darovana v spomin tisočletnice Metodove smrti.

Kakor stojita v rimski baziliki sv. Pavla pri vstopu v prezbiterij veliki beli marmornati sohi sv. Petra in sv. Pavla, tako sta tu na istem mestu veliki beli marmornati sohi sv. bratov. Obe sta dragoceno delo, čeprav sta samo posnetek soh sv. bratov v praški tinski cerkvi.

Kako velikanska je cerkev (86 m dolga, 23 m široka), boste izprevideli šele, če vam povem, da ima 17 kapelic. Tretja od vhoda po levi strani je

¹ Pri Poljakih zadnji člen lavretanskih litanij.

posvečena sv. Cirilu, njej nasproti na desni pa sv. Metod. Kapelice za kornimi klopmi (skupaj 4) so brez oltarjev. Omenjene korne klopi, ki so iz zadnjih let XVII. stoletja, so ena največjih dragocenosti sedanje cerkve, tako lepo delo so. Po Vychodilu¹ so cenjene na 200.000 K.

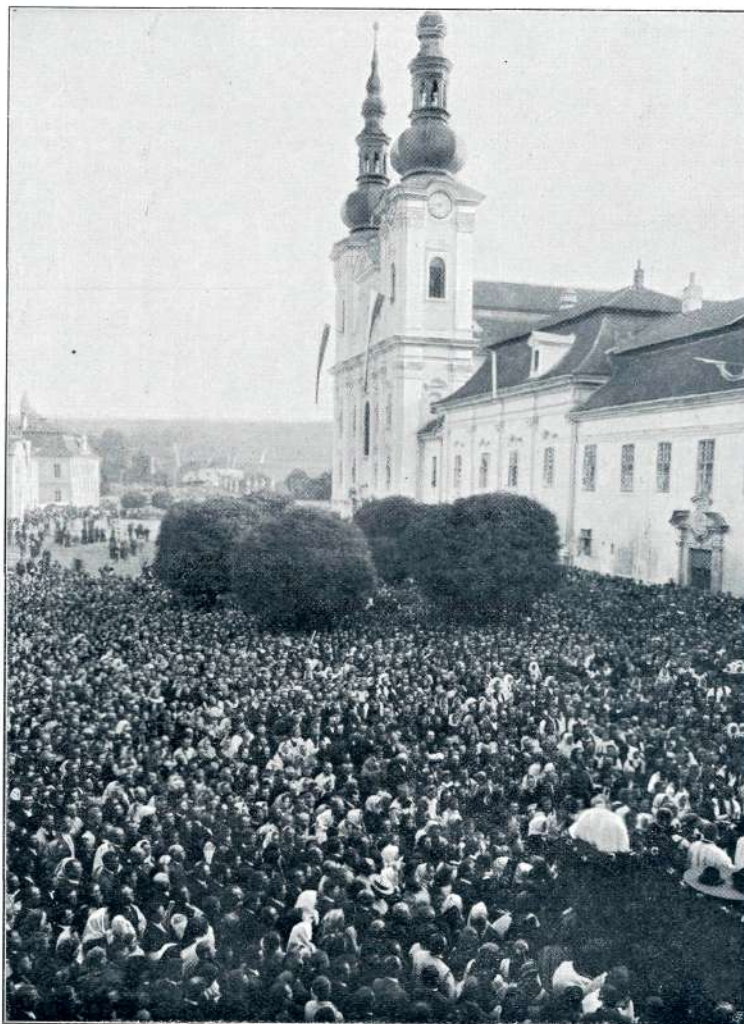
Velehrad je sicer ne ravno velika vas, a cerkvâ, ki bi tako harmonično vplivale, kjer bi se na vsakem koraku kazal fin okus in zmisel za monumentalnost, imajo tudi velika mesta malo. Nikoli ne pozabim vtisa, ki ga je napravil mogočni prostor name, ko sem prvič vstopil, in nikdar ne bom pozabil večerov, ko smo se v mraku zbrali v njem, in je pod vodstvom dr. Stojana, ko smo odhajali vun, zabučala večerna pesem, ki ni ponehala, dokler zadnji ni zapustil božjega hrama.

Pozabiti pa ne smemo tudi starih ostankov pri tej cerkvi. Tako se vidi pri kraljevski kapeli mogočen lok iz tesanih kvadrov. To ima biti ostanek stare cerkve. Ohranile so se pa tudi še tri apside v romanskem slogu, očitno ostanek stare bazilike. Med njimi je še precej praznega prostora, in ko so tu kopali, so dobili temelje še dveh apsid; tako da je gotovo po dosedanjih izkopavanjih, da je bila stara cerkev daljša kot je sedanja in je imela petero ladij. Tudi v samostanu samem se je še ohranil en romanski portal.

Ne pozabimo pa še ene velehraj-ske znamenitosti, ki je imela že tako različno usodo; to je kapelica, takozvana Cirilka. Dokler so bili cistercijani na Velehradu, je bila Cirilka župna cerkev, od l. 1784. je bila pokopališčna kapelica, ko so pa l. 1832. napravili novo pokopališče, je Cirilka ostala čisto pozabljena. Maševalo se ni več v njej, ljudje se tudi niso brigali zanjo, tako da jo je grof Sina rabil v petdesetih letih XIX. stoletja za skladišče. Ko pa se je l. 1863. imela praznovati tisočletnica prihoda sv. bratov, se je zavzel zanjo kardinal Fürstenberg in jo dal prenoviti; takrat je dobila sedanjo obliko. Notranjščina je sedaj zelo prijazna; lep lesen oltarček jo krasi. Strop je lesen. Danes so njene oblike gotske, nekdanj je bila pa romanska, kar nam dokazuje neka stara slika in eno okno, ki se je do danes ohranilo. Pobožna tradicija trdi, da jo je sv. Ciril postavil kot

vzor za veliko svetišče in da sta v tej kapelici sv. brata sama obhajala službo božjo. Njena zgodovina je nejasna, a omenjena tradicija ji je dala ime, ki ga niso mogli zatreti med ljudstvom, vkljub temu, da so ji dajali razna druga imena, kot kapelica sv. Rešnjega Telesa itd.

Zanimiva je v tej kapelici posebno ena slika, ki visi na steni in nam predstavlja sv. brata. Darovali

CIRILO-METODIJSKO ZBOROVANJE PRED VELEHRAJSKO CERKVIJO

so jo o priliki spomina smrti sv. Cirila l. 1869. pravoslavni Rusi iz Petrograda kot najstarejšo v Rusiji najdeno sliko sv. bratov. Pred to sliko pa visi zlata svetilka s cirilskim napisom, dar istih Rusov. Ko smo prvi dan svojega bivanja na Velehradu s pravoslavnim proštom Maljcevom stopili v Cirilko, mu je obraz kar zažarel veselja, ko so mu pokazali te ruske darove. Potem pa je pristopil k oltarju, mož, ki se solnce njegovega življenja že nagiba k zatonu, kakor se je sam izrazil na bogoslovskem sestanku;

¹ „Popis velehradských památností“, str. 46.

mogočna visoka postava je, trdo oprt na palico, ker ima bolezen v nogah, in počasi se je sklonil, vrgel se na tla po vzhodnem načinu in precej dolgo molil.

Mnogo nas loči katoličane in pravoslavne, a eno je, ki nas še vedno veže, to je češčenje sv. bratov; zato je ravno kraj njihove delavnosti in njihovega svetišča, Velehrad, najprikladnejši kraj, kjer se lahko brez strasti in sovraštva pogovorijo o tem, kaj nas loči, zastopniki obeh cerkvá; in ime sv. bratov je najpripravnejše za to, da dá ime novemu gibanju med Slovani, katerega ognjišče od dne do dne v vsakem oziru bolj postaja Velehrad, da dá ime cirilo-metodijskemu gibanju. Zato je Velehrad postal mesto velehrajskih shodov, ki sta se dosedaj vršila dva: l. 1907. in letos in ki se bodo znanprej vršili vsako drugo leto; zato bo tudi Velehrad sedež akademije, ki se z novim letom ustanovi, da bo poglobila med zahodnimi narodi študij vzhodnih, posebno cerkvenih razmer.

Kajne, kako čudno! Cerkev sv. Petra je največje in najslavnejše svetišče sveta, vsak izmed nas si šteje v srečo, če jo more obiskati, vsakega srce hrepeni dol, ruska bratska srca pa se obračajo od njega! Sedaj pa primerimo Velehrad, svetišče sredi male vasi! Kako sem hrepenel po njem in vsi čitatelji si gotovo tudi enkrat žele gor; pa bi bili prišli in poslušali pravoslavnega govornika, ko je izražal ista čuvstva, kot so navdajala nas vse, z besedami: „Koliko časa sem hrepenel obiskati svetišče sv. bratov, srečen sem, da mi je vaš kongres ponudil priliko, da obiščem to slovansko Palestino.“ Iz tega izprevidite, da je Velehrad res vseslovansko svetišče.

Ne bom našteval še drugih dragocenih spomenikov, ki jih ima Velehrad in njegovo svetišče še več. Cirilka in samostanska cerkev, to sta dve glavni

znamenitosti. Tudi muzeja, ki je po svoji skromnosti vendar zanimiv za obiskovalca, ne bom opisoval. Opozorim naj le še na veliki prostor pred cerkvijo, ki je od treh strani obdan od samostanskih poslopij in cerkvenega pročelja, samo ena stran je odprta. Tu se vrše velika javna zborovanja ali shodi, kakor n. pr. shodi apostolstva sv. Cirila in Metoda itd. Ob takih prilikah je ves ta ogromni prostor poln ljudstva, večinoma Slovakov in Hanakov v slikovitih narodnih nošah. Spominjam vas samo na slike slovaškega slikarja Uprka, ki si je samo s slikanjem teh pestrih ljudskih noš pridobil slavno ime. Nalašč sem opazoval ženske, pa nisem dobil dveh, ki bi imele predpasnik iste barve, vsaka kaj drugega. Pri nas pa je ravno nasprotno. Ako ima ena lepo ruto, hočejo precej vsa dekleta enake imeti. To veselje nad raznobarvnostjo dela slovaške obleke tako zanimive. — V samostanu pa imajo še posebno veliko dvorano, kjer se vrše manjša zborovanja in že omejnjeni velehrajski shodi.

Ko smo zapuščali Velehrad, smo razmišljali o tem in onem. Eden se je spomnil tudi zlate svetilke v Cirilki. „Dali so zlato luč, a olja niso dali ž njo, da bi gorela k časti sv. bratov!“ je vzdihnil eden izmed gospodov, s katerimi smo se vozili skupaj. „Da, oblike imajo prave, ali ni v njih moči, da bi prilili duševnega olja, ki bi tem oblikam dalo pravo vsebino!“ vzdihnil je drugi gospod, kot bi hotel razlagati vzdih prvega. Potem smo pa vsi molčali, voz je drdral mimo zelenih njiv in vrtov s sočnim sadjem, Velehrad se je že skrtil našim očem, misli nas vseh pa so se srečale visoko gori, dvignjene na krilih srčnih želja: „Prižgi, o Gospod, po sv. bratih bratom našim svetilko, ki ji manjka goreče vsebine, z lučjo spoznanja, da bomo vsi edini!“

Pesem.

Zložil V. Koritnik.

Zardel je v solncu krasni mak,
zazibalo se je morjé,
morjé krvavo kot škrlat,
ki v njem na svatbo gre srce . . .
Iz daljnih polj, iz svežih strun

zveni svečano na srce,
zveni kot klical bi v radost
ljubezni tihe sladki gost —
o širite v objem roke,
kot cvet bo vsahnila mladost!

